

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kaheksas koda)

7. august 2018*

Eelotsusetaotlus – Põllumajandus – Toetus maaelu arendamiseks – Määrus (EÜ) nr 1257/1999 – Artiklid 10–12 – Ennetähtaegselt pensionile jäämise toetus – Liikmesriigi säte, milles nähakse ette ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse pärimise õigus – Euroopa Komisjoni heakskiidetud õigusnormid – Komisjoni seisukoha hilisem muutmine – Õiguspärase ootuse kaitse

Kohtuasjas C-120/17,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Läti konstitutsioonikohus) 28. veebruari 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 7. märtsil 2017, menetluses

Administratīvā rajona tiesa

versus

Ministru kabinets,

EUROOPA KOHUS (kaheksas koda),

koosseisus: koja president J. Malenovský, kohtunikud D. Šváby ja M. Vilaras (ettekandja),

kohtujurist: P. Mengozzi,

kohtusekretär: ametnik K. Malacek,

arvestades kirjalikku menetlust ja 17. jaanuari 2018. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- **Läti valitsus**, esindajad: I. Kucina ja G. Bambāne,
- **Euroopa Komisjon**, esindajad: J. Aquilina ja I. Naglis,

olles 30. mai 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: läti.

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb nõukogu 17. mai 1999. aasta määruse (EÜ) nr 1257/1999 Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) toetuse kohta maaelu arendamiseks ning teatavate määruste muutmise ja kehtetuks tunnistamise kohta (EÜT 1999, L 160, lk 80; ELT eriväljaanne 03/25, lk 391) artiklite 10–12 ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud seoses põhiseaduslikkuse kontrolli taotlusega, mille on esitanud Administratīvā rajona tiesa (esimese astme halduskohus, Läti) kohtuvaidluses mitme isiku ja Lauku atbalsta dienestsi (maaelu arengu amet, Läti) vahel küsimuses, kas määruse nr 1257/1999 artiklite 10–12 alusel põllumajandusettevõtjatele ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse andmist käsitlevad halduslepingud kehtivad.

Õiguslik raamistik

Euroopa Liidu õigus

- 3 Määruse nr 1257/1999 põhjenduses 23 oli märgitud:

„põllumajandusettevõtete elujõulisemaks muutmise eesmärgil tuleks soodustada põllumajandustootjate ennetähtaegselt pensionile jäämist, võttes arvesse [nõukogu 30. juuni 1992. aasta] määruse (EMÜ) nr 2079/92[, millega kehtestatakse ühenduse abikava põllumajandustootjate ennetähtaegselt pensionile jäämiseks (EÜT 1992, L 215, lk 91)] rakendamisel saadud kogemusi“.

- 4 Määruse nr 1257/1999 II jaotise „Maaelu arengu meetmed“ IV peatükk „Ennetähtaegselt pensionile jäämine“ sisaldas artikleid 10–12. Kõnealuse määruse artikli 10 lõige 1 sätestas järgmist:

„Toetus põllumajandustootjate ennetähtaegselt pensionile jäämisele aitab saavutada järgmisi eesmärke:

- sissetuleku tagamine vanematele põllumajandustootjatele, kes on otsustanud põllumajandustegevuse lõpetada,
- vanemate põllumajandustootjate asendamine selliste isikutega, kes suudavad vajaduse korral tõsta allesjääva põllumajandusettevõtte majanduslikku elujõulisust,
- põllumajandusmaa kasutamine muul kui põllumajanduslikul otstarbel, kui selle kasutamine põllumajanduses ei taga rahuldavat majanduslikku elujõulisust.“

- 5 Määruse artikli 11 lõigetes 1 ja 5 oli sätestatud:

„1. Talumajapidamise üleandja:

- loobub lõplikult igasugusest põllumajanduslikust tulundustegevusest; ta võib siiski jätkata mittetulunduslikku põllumajandustegevust ning hoonete kasutamist,
- peab üleandmise ajal olema vähemalt 55aastane, kuid mitte pensionieas,

ja

- peab enne üleandmist olema põllumajandusega tegelenud vähemalt kümme aastat.

[...]

5. Käesolevas artiklis sätestatud tingimusi kohaldatakse kogu selle aja jooksul, mil üleandjale makstakse ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust.“

6 Määruse artikli 12 lõikes 2 oli sätestatud:

„Ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse kestus ei tohi üleandja puhul ületada 15 aastat ning põllumajandustöötaja puhul 10 aastat. Toetust ei maksta pärast üleandja 75. sünnipäeva ning pärast töötaja pensioniikka jõudmist.

Kui üleandja puhul maksab tavapäraselt vanaduspensioni liikmesriik, määratakse ennetähtaegselt pensionile jäämise toetus sellele lisaks, võttes arvesse riikliku vanaduspensioni määra.“

7 Määruse nr 1257/1999 III jaotis „Üldised põhimõtted, haldus- ja finantssätted“ sisaldas artikleid 35–50.

8 Selle määruse artikkel 39 sätestas:

„1. Liikmesriigid rakendavad kõiki vajalikke abinõusid, et tagada käesolevas peatükis sätestatud maaelu arengu toetusmeetmete vastavus ja järjepidevus.

2. Liikmesriikide esitatavad maaelu arengukavad peavad sisaldama hinnangut kavandatud toetusmeetmete vastavuse ja järjepidevuse kohta ning vastavuse ja järjepidevuse tagamiseks võetud meetmete kirjeldust.

3. Toetusmeetmete vastavuse ja järjepidevuse tagamiseks tuleb neid edaspidi vajaduse korral muuta.“

9 Selle määruse artikli 44 lõige 2 nägi ette järgmist:

„Komisjon hindab esitatud kavasad, et selgitada välja nende vastavus käesolevale määrusele. Kuue kuu jooksul alates kavade esitamisest kiidab ta nende kavade alusel heaks maaelu arengu programmdokumendid [nõukogu 21 juuni 1999. aasta] määruse (EÜ) nr 1260/1999[, millega nähakse ette üldsätted struktuurifondide kohta (EÜT 1999, L 161, lk 1; ELT eriväljaanne 14/01, lk 31),] artikli 50 lõikes 2 sätestatud korras.“

Läti õigus

10 Ministru kabinets (Ministrite nõukogu, Läti) võttis 30. novembril 2004 vastu määruse nr 1002, millega kehtestatakse programmdokumendi „Läti maaeluarengu tegevuskava maaelu arenguprogrammi 2004–2006 täitmiseks“ rakenduseeskirjad (*Latvijas Vēstnesis*, 2004, nr 193) (edaspidi „määrus nr 1002“).

11 Läti maaeluarengu tegevuskava maaelu arenguprogrammi 2004–2006 täitmiseks (edaspidi „maaelu arengukava“) punktis 9.3 on vähemalt 55aastastele põllumajandusettevõtete omanikele sätestatud võimalus oma ettevõtte või osa sellest kolmandale isikule üle anda, saades ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust (edaspidi „ennetähtaegselt pensionile jäämise toetus“), mille saamise tingimused vastavad enamjaolt määruse nr 1257/1999 artikli 11 lõikes 1 sätestatule.

12 Selle kava punkt 12.3.2 sisaldas jaotist pealkirjaga „ennetähtaegne pensionile jäämine“, mille alapunktis a on mainitud, et kui toetuse saaja ennetähtaegselt pensionile jäämisega seotud pensioni saamist käsitleva halduslepingu kehtivuse ajal sureb, jätkatakse ülejäänud perioodi eest ennetähtaegselt pensionile jäämisega seotud igakuiste pensionimaksete tegemist isikule, kes on liikmesriigi õiguse kohaselt tema pärija.

- 13 Ministrite nõukogu 14. aprilli 2015. aasta määruse nr 187, millega muudetakse määrust nr 1002 (*Latvijas Vēstnesis*, 2015, nr 74, edaspidi „määrus nr 187“), punktiga 1 jäeti selle toetuse pärimise võimalus välja.
- 14 Kõnealuse määruse punkti 2 kohaselt jõustus see määrus 30. aprillil 2015.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 15 Euroopa Komisjon võttis 30. juulil 2004 vastu otsuse, millega kiideti heaks Läti maaeluarengu tegevuskava, milles oli ette nähtud ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse pärimise võimalus.
- 16 Mitu üksikisikut esitasid Administratīvā rajona tiesale (esimese astme halduskohus) taotluse põllumajandussektoris ennetähtaegselt pensionile jäämist käsitlevate halduslepingute kehtivuse tuvastamiseks, sest pärast määruse nr 187 jõustumist ei täitnud maaelu arengu amet enam oma kohustusi seoses ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuste pärimisega.
- 17 See kohus leidis, et määruse nr 187 vastuvõtmine tekitas olukorra, milles põllumajandusettevõtte üleandja pärijad võivad kaotada õiguse saada ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust, isegi kui põllumajandusettevõtte on kolmandale isikule üle antud. Kuna ei määruses nr 1257/1999 ega maaeluarengu tegevuskavas ei ole keelatud põllumajandusettevõtte üleandmine üleandja pärijatele, tekitab ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust käsitleva halduslepingu sõlmimine põllumajandusettevõtte üleandjale ja tema pärijatele õiguspärase ootuse, et nad võivad pärida võimaluse saada ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust, kui on täidetud selles halduslepingus sisalduvad võetud kohustused.
- 18 Administratīvā rajona tiesa (esimese astme halduskohus) esitas seega Latvijas Republikas Satversmes tiesale (Läti konstitutsioonikohus) küsimuse määruse nr 187 vastavuse kohta Latvijas Republikas Satversme (Läti Vabariigi põhiseadus, edaspidi „põhiseadus“) omandiõigust käsitlevale §-le 105.
- 19 Ministrite nõukogu leiab Latvijas Republikas Satversmes tiesas (konstitutsioonikohus), et määrus nr 187 on põhiseaduse §-ga 105 kooskõlas. Ta märgib, et Euroopa Komisjoni maaelu arengu komitee leidis 19. oktoobri 2011. aasta kohtumisel, et „ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse pärimise korral EAGGF-i kaudu rahastamist ei kohaldata“. See üleandmine pole seega määruse nr 1257/1999 eesmärgiga kooskõlas. Üks määruse nr 187 eesmärkidest on vältida seda, et Läti õigus oleks vastuolus sellest määrusest tulenevate nõuete ning Euroopa Liidu ja liikmesriikide rahaliste vahendite nõuetekohase ja tõhusa kasutamise põhimõttega.
- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tuletab meelde, et ta on otsustanud, et õigus riiklikele otsetoetustele, mida antakse rahasummadena, mis on ette nähtud õigusaktis, kuulub põhiseaduse § 105 kohaldamisalasse.
- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkis küsimus, kas määrus nr 1257/1999 keelab lisada Läti õigusesse sätte, mille kohaselt on ennetähtaegselt pensionile jäämise toetus päritav või kas sellega on jäetud liikmesriikidele selles osas kaalutlusõigus. Ta tõdes siiski, et selle toetuse saamise tingimused, mis on sätestatud asjaomase määruse artiklites 11 ja 12, annavad tunnistust nimetatud toetuse seotusest vastava isikuga ja põllumajandusettevõtte üleandja pärijad ei ole sellise abi andmist käsitleva halduslepingu pooled.
- 22 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib siiski, et määruses nr 1257/1999 on viidatud omandatud kogemustele, mis saadi määruse nr 2079/92 rakendamisel. Selle viimati nimetatud määruse eesmärk oli tagada sissetulek eakatele põllumajandusettevõtjatele, kes otsustasid oma põllumajandusliku tegevuse lõpetada. Nii võib ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse pärandamise teel üleandmine ajendada põllumajandustootjaid ennetähtaegselt pensionile jäämise meedet kasutama.

- 23 Ta järeldab sellest, et määruse nr 1257/1999 sätteid ennetähtaegselt pensionile jäämise kohta ei saa lugeda selgeid ja täpseid kohustusi sisaldavateks säteteks ja neid võib lugeda selliseks, et nendes on liikmesriikidele jäetud kaalutlusruum.
- 24 Ta tõstab esile ka, et Euroopa Liidu ja liikmesriikide vahel esineb põllumajanduse valdkonnas jagatud pädevus.
- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab seoses sellega, et komisjon võttis 30. juulil 2004 vastu otsuse maaeluarengu tegevuskava heakskiitmise kohta ning kiitis seega heaks õigusnormi sätte, mis käsitleb ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse pärimist.
- 26 See kohus märgib siiski, et komisjoni maaelu arengu komitee järeldas 19. oktoobril 2011 seoses määrusele nr 1257/1999 järgnenud määrusega, et ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse pärimine ei olnud kooskõlas tol ajal kehtinud Euroopa Liidu õigusnormidega, ning kinnitas seda seisukohta 2015. aastal.
- 27 Ta väljendab kahlust komisjoni 11. mai 2015. aasta kirja suhtes, mille kohaselt peaks kõikide liikmesriikide jaoks olema selge, et ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse makseid ei kanta üle põllumajandusettevõtte üleandja pärijatele ja alates 19. oktoobrist 2011 ei ole enam võimalik tugineda õiguspärasele ootusele, kuna seda kuupäeva tuleb lugeda uue kohustuse võtmise viimaseks tähtajaks.
- 28 Ta küsib seega, kas temale esitatud kohtuasja puhul võib olla tegemist juhtumiga, milles Euroopa Liidu õigusega vastuolus olev liikmesriigi praktika võis tekitada õiguslikke tagajärgi, kuna selline põllumajandustootja, kes on ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse andmist käsitleva halduslepingu pool, ei pruugi olla teadlik veast, mida see liikmesriik ja komisjon võivad olla teinud.
- 29 Neil asjaoludel otsustas Latvijas Republikas Satversmes tiesa (konstitutsioonikohus) menetluse peatada ning esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas Euroopa Liidu ja liikmesriikide vahel põllumajandusvaldkonnas jagatud pädevust arvestades tuleb määruse nr 1257/1999 sätteid ühte selle määruse eesmärkidest – et põllumajandustootjad osaleksid ennetähtaegselt pensionile jäämise meetmes – silmas pidades tõlgendada nii, et nendega on vastuolus, kui liikmesriik võtab nimetatud määruse rakendamise meetmete raames vastu õigusnormi, millega on lubatud ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust pärida?
2. Kui esimesele eelotsuse küsimusele vastatakse jaatavalt, see tähendab kui määruse nr 1257/1999 sätetega on välistatud, et ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust võiks pärida, siis kas on võimalik, et olukorras, kus [...] komisjon on nõuetekohase menetluse kohaselt lugenud liikmesriigi õigusnormi määruse nr 1257/1999 sätetega kooskõlas olevaks ja põllumajandustootjad on kasutanud ennetähtaegselt pensionile jäämise meetet liikmesriigi tava järgi, on omandatud subjektiivne õigus nimetatud meetme raames antud toetust pärida?
3. Kui teisele eelotsuse küsimusele vastatakse jaatavalt, see tähendab kui on võimalik, et on omandatud niisugune subjektiivne õigus, kas siis [...] komisjoni maaelu arengu komitee 19. oktoobri 2011. aasta koosoleku järeldus, et ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust ei saa põllumajandusettevõtte üleandja pärijatele edasi anda, võib olla alus eespool nimetatud omandatud subjektiivse õiguse enneaegselt lõpetamiseks?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 30 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib oma esimeses küsimuses sisuliselt, kas määruse nr 1257/1999 artikleid 10–12 tuleb tõlgendada selliselt, et nendega on vastuolus, kui liikmesriigid võtavad nende artiklite rakendamisel selliseid meetmeid, mis võimaldavad ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust pärandada.
- 31 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võivad liikmesriigid võtta määruse rakendusmeetmed tingimusel, et need ei takista määruse vahetut kohaldatavust, ei varja asjaolu, et tegemist on Euroopa Liidu õigusnormiga, ning täpsustavad liikmesriigile määrusega antud hindamisruumi kasutamise tingimused, jäädes samas kõnealuste sätetega kehtestatud piiridesse (7. juuli 2016. aasta kohtuotsus *Občina Gorje*, C-111/15, EU:C:2016:532, punkt 35, ja 30. märtsi 2017. aasta kohtuotsus *Lingurár*, C-315/16, EU:C:2017:244, punkt 18).
- 32 Kõnealuse määruse asjakohaste sätete põhjal – tõlgendades neid määruse eesmärke arvestades – tuleb kindlaks teha, kas need sätted keelavad, kohustavad või lubavad liikmesriikidel teatud rakendusmeetmeid võtta, ning viimati nimetatud juhul kontrollida, kas asjaomane meede jääb igale liikmesriigile antud kaalutlusruumi raamesse (7. juuli 2016. aasta kohtuotsus *Občina Gorje*, C-111/15, EU:C:2016:532, punkt 36, ja 30. märtsi 2017. aasta kohtuotsus *Lingurár*, C-315/16, EU:C:2017:244, punkt 19).
- 33 Käesoleval juhul sisaldab määruse nr 1257/1999 II osa „Maaelu arengu meetmed“ IV peatükki „Ennetähtaegselt pensionile jäämine“, mille artiklites 10–12 on kindlaks määratud ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse meetme eesmärgid, toetuse andmise tingimused ja selle meetme rakendamise tingimuste peamised aspektid.
- 34 Tuleb tõdeda, et nendes artiklites ei ole ette nähtud võimalust, et selle meetme kaudu toetuse saaja sureb. Täpsemalt ei ole neis ei lubatud ega keelatud võimalus pärandada ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuste saamise õigus.
- 35 Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleb Euroopa Liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvesse võtma mitte üksnes sätte sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osaks see sätte on (6. novembri 2014. aasta kohtuotsus *Feakins*, C-335/13, EU:C:2014:2343, punkt 35, ja 12. novembri 2015. aasta kohtuotsus *Jakutis ja Kretingalés kooperatīnē ŽŪB*, C-103/14, EU:C:2015:752, punkt 93).
- 36 Käesoleval juhul võib teatavaid osi määruse nr 1257/1999 artiklite 10–12 sõnastusest eraldi loetuna mõista nii, et need lubavad liikmesriikidel oma kaalutlusruumi piirides ette näha ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse pärandamise.
- 37 Selle määruse artiklis 10 on sätestatud, et selle abi eesmärk on eelkõige tagada sissetulek eakatele põllumajandusettevõtjatele, kes otsustavad põllumajandusega tegelemisest loobuda. Sellise tegevuse lõpetamisele suunatud meetmena võidakse ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust selles osas lugeda võimalikuks meetmeks, mis on selle eesmärgi saavutamiseks sobivaim, kui põllumajandusettevõtte üleandja surma korral oleks toetus pärandatav.
- 38 Nimetatud määruse artikli 12 lõiget 2, mille kohaselt ei tohi toetuse andmise kestus ületada 15 aastat, võidakse omakorda ilma muude täpsustusteta mõista selliselt, et sellega kehtestatakse ülempiir, mis kehtib nii põllumajandusettevõtte üleandja kui ka tema pärijate suhtes, kui ei viidata konkreetselt selle üleandja isikuga seotud asjaoludele, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 37 märkis.

- 39 Neist asjaoludest sõltumata nähtub siiski määruse nr 1257/1999 artiklitest 10–12 koostoimes neis kehtestatud ennetähtaegselt pensionile jäämise meetmete eesmärkidega, et see sõltub konkreetselt põllumajandusettevõtte üleandja isikuga seotud tingimustest ja seega tuleb neid artikleid mõista nii, et nendega ei lubata liikmesriikidel ette näha nimetatud toetuse pärandamist.
- 40 Seega on selle määruse artikli 11 lõikes 1 esitatud tingimused, mis on kõik seotud põllumajandusettevõtte üleandja isikuga. See kehtib kohustuse kohta loobuda lõplikult igasugusest põllumajanduslikust tulundustegevusest, olla üleandmise ajal vähemalt 55aastane, kuid mitte pensionieas ning olla enne üleandmist põllumajandusega tegelenud vähemalt kümme aastat. Selle artikli 11 lõikes 5 on ka ette nähtud, et ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse saaja, see on põllumajandusettevõtte üleandja, peab neid tingimusi täitma kogu selle aja jooksul, mil üleandjale makstakse ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust.
- 41 Teiseks, kuigi selles on ette nähtud, et ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse maksmise maksimaalne kestus on 15 aastat, on määruse nr 1257/1999 artikli 12 lõikes 2 samuti ette nähtud teine ajaline piirang, nimelt et toetust ei maksta pärast põllumajandusettevõtte üleandja 75. sünnipäeva. Seetõttu ei saa seda sätet tõlgendada selliselt, et sellega antakse tingimusteta õigus maksta toetust 15 aasta jooksul. Selles ei ole nimelt mitte ainult rõhutatud selle abi mitteamalist laadi, vaid see tähendab ka *a fortiori*, et põllumajandusettevõtte üleandja surmaga selle toetuse maksmine lõpeb.
- 42 Kolmandaks tuleneb määruse nr 1257/1999 eesmärkidest järeldus, et ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust ei saa pärandada.
- 43 Esmalt on määruse artikli 10 lõikes 1 nimelt kehtestatud ennetähtaegselt pensionile jäämise toetusele mitu eesmärki, see on sissetuleku tagamine vanematele põllumajandustootjatele, kes on otsustanud põllumajandustegevuse lõpetada, vanemate põllumajandustootjate asendamine selliste isikutega, kes suudavad vajaduse korral tõsta allesjääva põllumajandusettevõtte majanduslikku elujõulisust, ja põllumajandusmaa kasutamine muul kui põllumajanduslikul otstarbel, kui selle kasutamine põllumajanduses ei taga rahuldavat majanduslikku elujõulisust.
- 44 Seejärel tuletas Euroopa Kohus nende erinevate eesmärkide olemasolust, et Euroopa Liidu seadusandja soovis põllumajandusettevõtete elujõulisemaks muutmise eesmärgil soodustada põllumajandustootjate ennetähtaegselt pensionile jäämist ja ajendada eakaid põllumajandustootjaid oma tegevust lõpetama varem ja sellistel tingimustel, mille kohaselt nad tavaliselt seda ei teeks, kuna pensionilisa või täiendav sissetulek on ainult üks määruse nr 1257/1999 kohaldamise tagajärg (vt selle kohta 7. juuli 2016. aasta kohtuotsus Poola *vs.* komisjon, C-210/15 P, ei avaldata, EU:C:2016:529, punkt 39).
- 45 Sellest tuleneb, et esiteks antakse ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust põllumajandusettevõtte üleandjale tingimustel, mis on konkreetselt seotud tema isikuga, ja teiseks ei ole selle toetuse määrav eesmärk täiendada selle üleandja sissetulekut. Seega ei saa põllumajandusettevõtte üleandja pärijad nimetatud abi isiklikku laadi arvestades seda pärida juhul, kui üleandja ise sureb.
- 46 Kõiki eespool esitatud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 1257/1999 artikleid 10–12 tuleb tõlgendada selliselt, et nendega on vastuolus, kui liikmesriigid võtavad nende rakendamise raames meetmeid, mis võimaldavad pärandada sellist ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas.

Teine ja kolmas küsimus

- 47 Oma teise ja kolmanda eelotsuse küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet tuleb tõlgendada selliselt, et selline liikmesriigi õigusnorm, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas, milles oli ette nähtud ennetähtaegselt

pensionile jäämise toetuse parandamine ja mille komisjon oli määrusega nr 1257/1999 kooskõlas olevaks tunnistanud, tekitas seda toetust saanud põllumajandusettevõtjate pärijatel õiguspärase ootuse ning jaatava vastuse korral, kas selline järeldus, nagu on mainitud komisjoni maaelu arengu komitee 19. oktoobri 2011. aasta koosoleku protokollis, mille kohaselt nimetatud toetus ei ole parandatav, lõpetas õiguspärase ootuse.

- 48 Selle kohta tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast esiteks, et kui liikmesriigid võtavad meetmeid, millega rakendatakse Euroopa Liidu õigust, siis peavad nad kinni pidama selle õiguse üldpõhimõtetest, mille hulgas on eelkõige õiguspärase ootuse kaitse põhimõte (vt selle kohta 14. septembri 2006. aasta kohtuotsus *Elmeka*, C-181/04-C-183/04, EU:C:2006:563, punkt 31, ja 26. mai 2016. aasta kohtuotsus *Județul Neamț ja Județul Bacău*, C-260/14 ja C-261/14, EU:C:2016:360, punkt 54).
- 49 Sellest tuleneb, et määruse nr 1257/1999 artiklites 10–12 ette nähtud ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse rakendamisel on liikmesriikidel kohustus järgida õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet.
- 50 Teiseks laieneb õigus sellele põhimõttele tugineda kõigile isikutele, kellel haldusamet on konkreetseid kinnitusi andes tekitanud põhjendatud ootusi (9. juuli 2015. aasta kohtuotsus *Salomie ja Oltean*, C-183/14, EU:C:2015:454, punkt 44, ja 14. juuni 2017. aasta kohtuotsus *Santogal M-Comércio e Reparação de Automóveis*, C-26/16, EU:C:2017:453, punkt 76).
- 51 Selles osas tuleb kontrollida, kas asjaomase haldusametuse aktid tekitasid kohtumenetluse osalisel põhjendatud ootuse, ning kui tekitasid, siis tuleb tuvastada, kas see ootus on õiguspärane (vt 14. septembri 2006. aasta kohtuotsus *Elmeka*, C-181/04–C-183/04, EU:C:2006:563, punkt 32, ning 9. juuli 2015. aasta kohtuotsus *Salomie ja Oltean*, C-183/14, EU:C:2015:454, punkt 45).
- 52 Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei saa siiski Euroopa Liidu õigusakti konkreetse sätte vaidlustamisel tugineda õiguspärase ootuse kaitse põhimõttele ning Euroopa Liidu õigust kohaldama kohustatud siseriikliku ametiasutuse tegevus, mis on sellega vastuolus, ei saa olla ettevõtja jaoks alus õiguspärasele ootusele olla koheldud viisil, mis on Euroopa Liidu õigusega vastuolus (1. aprilli 1993. aasta kohtuotsus *Lageder jt*, C-31/91–C-44/91, EU:C:1993:132, punkt 35; 20. juuni 2013. aasta kohtuotsus *Agroferm*, C-568/11, EU:C:2013:407, punkt 52, ning 20. detsembri 2017. aasta kohtuotsus *Erzeugerorganisation Tiefkühlgemüse*, C-516/16, EU:C:2017:1011, punkt 69).
- 53 Esiteks tuleb vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 51 viidatud kohtupraktikale kontrollida, kas Läti ametiasutuste aktid, see on määrus nr 1002 ja maaelu arengu ameti poolt ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse andmist käsitlevad halduslepingud tekitasid ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust saanud põllumajandusettevõtjatel mõistliku ootuse, et see võidakse parandada.
- 54 Esiteks nähtub esimese küsimuse analüüsist, et määruse nr 1257/1999 artiklites 10–12 ei ole kuidagi täpsustatud, kas liikmesriik võib nende rakendamiseks ette näha ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse saamise õiguse parandamise.
- 55 Seega ei saa artikleid 10–12 lugeda Euroopa Liidu õiguse täpseteks säteteks selles mõttes, et isikud, kelle suhtes on neis kehtestatud õigusi, oleks võinud ühemõtteliselt nii aru saada, et need keelavad liikmesriikidel näha ette ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse parandamist.
- 56 Teiseks tuleb rõhutada, et komisjon kiitis 30. juulil 2004 määruse nr 1257/1999 artikli 44 lõiget 2 kohaldades heaks maaeluarengu tegevuskava, mis nägi ette, et ennetähtaegselt pensionile jäämise toetus on parandatav.
- 57 Artikli 44 lõike 2 kohaselt hindas komisjon aga temale esitatud tegevuskavasid vastavalt sellele, kas need on kooskõlas määrusega nr 1257/1999, mis tähendas nende kavade sisu analüüsi, et kontrollida nende vastavust selles määruse kehtestatud erinevatele tingimustele ja kohustustele.

- 58 Käesolevas asjas võtsid Läti ametiasutused pärast seda, kui komisjon oli maaeluarengu tegevuskava heaks kiitnud, vastu määruse nr 1002, millega kehtestati selle kava rakendamise eeskirjad, ning kehtestasid seega selle kava punkti 12.3.2 jaotise pealkirjaga „Ennetähtaegne pensionile jäämine“ alapunktis a ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse parandamise võimaluse.
- 59 Peale selle võis ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse andmist käsitlevatele halduslepingutele allakirjutamine ainult tugevdada nii põllumajandusettevõtjate, nende lepingute poolte, kui ka pärijate ootust, et selle toetuse määruuses nr 1002 ette nähtud parandamine on õiguspärane.
- 60 Kolmandaks tuleb märkida, et sellest, kui komisjon kiitis 30. juulil 2004 heaks maaeluarengu tegevuskava, oli 19. oktoobriks 2011, see on kuupäevaks, mil komisjoni maaelu arengu komitee järeldas, et „Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond ei ole ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse parandamise teel üleandmise suhtes kohaldatav“, möödunud rohkem kui seitse aastat. Sellise ajavahemiku möödumine enne, kui määruse nr 1257/1999 artikleid 10–12 tõlgendati nii, et nendega keelatakse ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse parandamine, tugevdas pärijate ootust sellesse, et selline maaeluarengu tegevuskavas ette nähtud parandamine on õiguspärane.
- 61 Eespool esitatud kaalutlustest tuleneb, et Läti ametiasutuste aktid (määrus nr 1002 ja maaelu arengu ameti poolt ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse andmist käsitlevad halduslepingud) tekitasid ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust saanud põllumajandustootjate pärijatel mõistliku ootuse, et see toetus on parandatav.
- 62 Teiseks on vaja kindlaks teha vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 51 viidatud kohtupraktikale, kas nende pärijate ootus, et neil on võimalik ennetähtaegselt pensionile jäämise toetus pärida, on õiguspärane.
- 63 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 52 märkis, tuleb selle ootuse õiguspärasust tunnustada, kui selle kohtumenetluse osalise olukord, kes sellele tugineb, väärib selle erilise laadi tõttu kaitset, nagu on tegemist põhikohtuasjas.
- 64 Nimelt tulenes ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust saanud põllumajandusettevõtja pärijate pärimisõigus riigisisestest õigusnormidest, mille sisu on heaks kiidetud komisjoni 30. juuli 2004. aasta otsusega ja millest ei tulene ilmselgelt, et sellest heakskiidust hoolimata on need õigusnormid vastuolus määruse nr 1257/1999 artiklitega 10–12. Lisaks on seda pärimisõigust täpsustatud ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse maksmist käsitlevates halduslepingutes, mis on sõlmitud selle abi andmise eest riigil nimel vastutava ametiasutuse, maaelu arengu ameti, ja ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse eest oma põllumajandusettevõtte üle andnud põllumajandusettevõtjate vahel; pärijad ei olnud nende halduslepingute osalised.
- 65 Neil asjaoludel on pärijate mõistlik ootus, mis neil võis oma pärimisõiguste seaduslikkuse suhtes olla, õiguspärane.
- 66 Kolmandaks tuleb aga meenutada, et nagu märkis Läti valitsus, ei saa ettevõtjatel olla põhjendatud õiguspärasust ootust olemasoleva olukorra säilimise suhtes, mida Euroopa Liidu institutsioonid või pädevad liikmesriigi asutused võivad Euroopa Liidu õigust rakendades oma kaalutusõigust kasutades muuta (22. oktoobri 2009. aasta kohtuotsus *Elbertsen*, C-449/08, EU:C:2009:652, punkt 45, ja 26. juuni 2012. aasta kohtuotsus *Poola vs. komisjon*, C-335/09, EU:C:2012:385, punkt 180).
- 67 Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei soovi siiski teada, kas õiguspärase ootuse kaitse põhimõttele võib tugineda selleks, et tõrjuda määrusega nr 187 kehtestatud õigusnormide muudatuste mõju. Ta soovib ainult teada, kas ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust saanud põllumajandusettevõtja pärijad võivad tugineda õiguspärasele ootusele ajal enne 30. aprilli 2015, mis see määrus jõustus.

- 68 Seega ei saa käesoleva kohtuotsuse punktis 66 mainitud kohtupraktika mõjutada sellele kohtule antavat vastust.
- 69 Viimaks tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib, millist mõju avaldavad komisjoni maaelu arengu komitee 19. oktoobri 2011. aasta koosolekul vastu võetud järeldused õiguspärasele ootusele, millele ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust saanud põllumajandusettevõtjate pärijad võivad tugineda.
- 70 Toimikust nähtub aga, et need järeldused olid saadetud ainult liikmesriikidele ning Läti Vabariigi puhul ei olnud neid tõlkimise teel üle võetud ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse parandamist ette nägevates õigusnormides enne, kui võeti vastu 14. aprilli 2015. aasta määrus nr 187.
- 71 Pealegi selgub, et ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust saanud põllumajandusettevõtjate pärijad ei teadnud ei komisjoni maaelu arengu komitee koosolekust ega selle järeldustest.
- 72 Lisaks ei saa neilt pärijatelt nõuda, et nad oleksid piisavalt hoolsad, et hankida ise teavet nende järelduste sisu kohta.
- 73 Neil asjaoludel ei mõjuta samal koosolekul vastu võetud järeldused õiguspärasest ootusest, mis ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust saanud põllumajandusettevõtjate pärijatel võivad olla.
- 74 Kõiki eespool esitatud kaalutlusi arvesse võttes tuleb teisele ja kolmandale küsimusele vastata, et õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et selline liikmesriigi õigusnorm, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas, milles oli ette nähtud ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse parandamine ja mille komisjon oli määrusega nr 1257/1999 kooskõlas olevana heaks kiitnud, tekitab ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust saanud põllumajandusettevõtjate pärijatel õiguspärase ootuse, ning selline järeldus, nagu on mainitud komisjoni maaelu arengu komitee 19. oktoobri 2011. aasta koosoleku protokollis, mille kohaselt nimetatud toetus ei ole parandatav, ei lõpetanud õiguspärasest ootust.

Kohtukulud

- 75 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kaheksas koda) otsustab:

- 1. Nõukogu 17. mai 1999. aasta määruse (EÜ) nr 1257/1999 Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) toetuse kohta maaelu arendamiseks ning teatavate määruste muutmise ja kehtetuks tunnistamise kohta artikleid 10–12 tuleb tõlgendada selliselt, et nendega on vastuolus, kui liikmesriigid võtavad nende artiklite rakendamiseks meetmeid, mis võimaldavad parandada sellist ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas.**
- 2. Õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et selline liikmesriigi õigusnorm, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas, milles oli ette nähtud ennetähtaegselt pensionile jäämise toetuse parandamine ja mille komisjon oli määrusega nr 1257/1999 kooskõlas olevana heaks kiitnud, tekitab ennetähtaegselt pensionile jäämise toetust saanud põllumajandusettevõtjate pärijatel õiguspärase ootuse, ning selline järeldus, nagu on mainitud komisjoni maaelu arengu komitee 19. oktoobri 2011. aasta koosoleku protokollis, mille kohaselt nimetatud toetus ei ole parandatav, ei lõpetanud õiguspärasest ootust.**

Allkirjad